

Tuottajaosuustoiminta alavireistä, mutta

VALIO SUOMEN PARAS OSUUSTOIMINTAYRITYS

Suomalaiselle tuottajaosuustoiminnalle viime ja tämä vuosi ovat osoittautuneet huolestuttavan alavireiseksi. Atria, HKScan, Munakunta ja Metsä Group saivat kaikki viime vuodesta tällä viikolla ilmestyvän Osuustoiminta-lehden analyyseissä vain välttävät arvosanat.

Selvä poikkeus on kuitenkin Valio, joka nousi Suomen parhaaksi osuustoimintayritykseksi.

Valio on maineeltaan kaikkien suomalaisten yritysten kärkiviisikossa ja kuluttajien suosiossa. Sen tuotekehitys ja vienti ovat hyvässä iskussa. Viime vuonna liikevaihto kasvoi 6 % ja kannattavuus oli erinomainen. Omavaraisuusaste vahvistui 48 prosenttiin (+3 %-yks.) ja tase on vahva.

Pohjaa suomalaisten osuusmeijereiden onnistumiselle loi se, että kansainvälisillä maitomarkkinoilla koettiin poikkeuksellisen hyvä vuosi 2011. Suomessa niin Valio-ryhmässä kuin sen kanssa kilpailevissa osuusmeijereissä tuottajien tilityshinnat kohentuivat kautta linjan keskimäärin n. 9 %.

Valion maidon tilityshinta nousi viime vuonna 44,1 senttiin litralta. Se tukee kotimaista tuotantoa ja pitää maaseutua asuttuna. Myös muut osuusmeijerit kohottivat tuottajahintojaan, muutamalla jopa hieman Valio-ryhmää enemmän. Parasta tilityshintaa maksoivat Laaksojen Maitokunta ja Hämeenlinnan sekä Paavolan Osuusmeijerit.

Maitotuotto kaikkien aikojen korkein

Tuotto jäsenten toimittamalle maitomäärälle eli Valion maitotuotto oli 2011 kaikkien aikojen korkein eli 44,9 senttiä litralta (maitotuoton määritelmä tiedotteen lopussa).

Valion nettotulos oli 54 miljoonaa euroa. Investointien rahoitus nojaa nyt tehtyyn taloudelliseen tulokseen. Valion kanssa kilpailevat osuusmeijerit sitä vastoin käyttäytyivät kuten Valio aiemmin. Niiden nettotulos suhteessa liikevaihtoon oli edelleen lähellä nollaa.

Valion bruttoinvestoinnit olivat 85 miljoonaa euroa. Suomen osuustoimintayritysten investoinneista se oli neljänneksi suurin Metsä Groupin, OP-Pohjola-ryhmän ja SOK:n jälkeen.

Arla Foods kasvaa fuusioilla

Tanskalaisten ja ruotsalaisten maidontuottajien omistama osuustoiminnallinen Arla Foods on valiolaisen meijeriteollisuuden kovin kilpailija. Se on ostanut Suomen tytäryhtiökseen Ingmanin, joka ei kuitenkaan enää tänä vuonna antanut tulostietojaan julkistettaviksi. Vuosikertomuksen mukaan kannattavuuteen kohdistui paineita viime vuonna. Vuonna 2010 se teki 13,7 miljoonan euron nettotulostappion, -4,5 % liikevaihdosta.

Viime vuonna sen liikevaihto kasvoi Suomessa 5 % ja oli Arla Foods-konsernin liikevaihdosta 4 %. Kansainvälisesti se on viime aikoina kasvanut monilla fuusioilla Saksassa, Ruotsissa ja Englannissa.

Arla Ingman tekee maidonhankinnassa laajaa yhteistyötä suomalaisten Valion kanssa kilpailevien osuusmeijereiden kanssa. Kilpailu on koventunut esimerkiksi nestemaitomarkkinoilla ja juustoissa. Samoin kiristyminen näkyy Arlan päätöksessä siirtää raejuustontuotanto Suonenjoelta Ruotsiin.

Vakava huomio tuotantokustannuksiin

Vaikka maidossa Suomen tuottajahinnat olivat historiallisen korkealla tasolla, niin tilanne ei täysin tyydyttänyt maidontuottajakaan. Syynä on tuotantokustannusten hälyttävä nousu. Elintarviketalous 2012-julkaisun mukaan erityisen paljon kallistuivat lannoitteet ja kalkki (29,4 %), ostorehut (21,4 %) sekä polttoaineet ja sähkö (16,4 %). Viljelijöiden yrittäjätulo tippui kolmanneksen (33 %).

Jatkossa on entistä kovemmat paineet kiinnittää koko tuotantoketjussa monipuolisesti huomiota tuotantokustannusten kilpailukykyisyyteen. Siinä myös valtio voisi selvästi helpottaa kotimaisen tuotannon kannalta huolestuttavaa tilannetta. Myös kaupan ketjujen kanssa käytäviin elintarviketeollisuuden hintaneuvotteluihin on nyt latautunut poikkeuksellisen paljon toiveita.

Eräs hyvä pidemmän aikavälin keino on tiivistää maatalojen keskinäistä yhteistyötä esimerkiksi perustamalla yhteisiä koneosuuskuntia. Myös viljelijöiden työtaakan keventäminen on pienosuuskuntia käyttäen erinomaisen mahdollista, samoin lähiruuan markkinoille saaminen. Toistaiseksi osuuskuntamallin tarjoamat edut tässä ovat jääneet aiheetta paljolti pimentoon.

Suurimmat lihatalot tiukoilla

Tuotantokustannusten raju nousu kurittaa tällä hetkellä pahiten lihantuottajia ja etenkin sikatiloja. Samalla sekä HKScanin että Atrian talous on edelleen huolestuttavan kireällä.

Kun aiemmin niiden ulkomaantoiminnot selvästi tukivat tuloksentekoa, niin nyt tilanne on kääntynyt hälyttävästi päinvastaiseksi. Atrialla on ollut suuria ongelmia etenkin Venäjällä ja HKScanilla Ruotsissa.

Kansainvälinen markkinatilanne on ollut suurin syy liha-alan vaikeuksiin. Viljan hinnan voimakas nousu heijastuu negatiivisella tavalla lihantuotannon kannattavuuteen. Viime vuoden loppu ja kuluva vuosi ovat kuitenkin varovaisesti osoittaneet elpymisen merkkejä.

Vuosi 2011 osoitti myös osuustoiminnan kanssa kilpaileville lihanjalostajille selvästi laskevaa kannattavuutta. Saarioisen nettotulos putosi seitsemästä vain kolmeen miljoonaan euroon, 0,9 prosenttiin liikevaihdosta. Parhaiten pärjasi muita pienempi Snellman, jonka nettotulos putosi 9,6 miljoonasta 7,9 miljoonaan, 3,4 prosenttiin liikevaihdosta.

Viime vuonna sekä LSO että atrialaiset osuuskunnat menettivät lihan hankintaosuuksiaan yhteensä -2,1 %-yksikköä. Niiden kotimainen markkinaosuus tippui yhteensä 78,2 prosenttiin. Sekä HKScan että Atria ovat nyt tehneet mittavia saneerauspäätöksiä ja myös niiden johtoporrasta on pikaisesti uusittu.

Portti pois pelistä

Kun Järvi-Suomen Portti fuusioidaan nyt HK Ruokataloon, niin yksikään markkinoilla toimiva tuottajaosuustoimintaa edustava yritys ei enää ole kriittisessä tilassa. Osuuskuntien jäsenistö voi tällä hetkellä olla suhteellisen luottavainen siihen, että omien yritysten johto ja hallinto tekevät parhaansa nykyisessä vaikeassakin markkinatilanteessa.

Osuustoiminta-lehti on aina puhunut yritysten riittävän vahvojen taseiden puolesta, mikä on tarpeellinen puskuri mahdollisten tappioiden ja taantuman iskiessä. Tätä jotkut osuustoiminnan ulkopuolella pitivät vielä muutamia vuosia sitten kyseenalaisena oppisuuntana, "fossilismina". Mutta ei enää syksyllä 2008 alkaneen finanssikriisin jälkeen.

Myös Portin tapaus opettaa hyvän omavaraisuuden merkitystä. Myös ensi talveksi odotettavat Suomen heikentyvät talousnäköymät opettavat nyt varovaisuutta.

Metsäliitto aloitti uudelta pohjalta

Metsäliitto-konserni on nyt nimeltään Metsä Group. Se pystyi viime vuonna parantamaan omaa markkinaosuuttaan yksityismetsien markkinahakkuista kolmella prosenttiyksiköllä 43 prosenttiin. Samalla sen asema Suomen suurimpana puunostajana jatkui. Myös kaikkien suomalaisten yksityismetsänomistajien metsätulot kasvoivat viime vuonna n. 11 %.

Metsä Groupin vuoden 2011 tulos oli kuitenkin odotuksiin nähden pettymys. Nettotulos putosi 53 % ja oli 138 miljoonaa euroa, 2,6 % liikevaihdosta. Sillä se ei vielä pärjää kilpailijoilleen StoraEnsolle ja UPM:lle.

Metsä Group sai valmiiksi vuosia kestäneen toiminnan uudelleen suuntauksen. Kannattamaton paperiliiketoiminta on joko myyty tai ajettu alas. Konserni keskittyy selluun, kartonkiin, pehmpaperiin ja puutuoteteollisuuteen. Merkittävästi paperiteollisuutta on jäljellä vain Ruotsissa Husumin integraatissa.

Tappiollisten toimintojen alasajon on arvioitu parantavan konsernin tulosta jo tänä vuonna yli 100 miljoonaa euroa.

Uusi pohjoisten metsien pitkäkuituiseen puuhun rakentuva strategia on jo osoittanut toimivuutensa. Sitä tukee keväällä solmittu strateginen liitto japanilaisen lyhytkuitusellua valmistavan Itochun kanssa. Itochusta tulee selluyhtiö Metsä Fibren vähemmistöomistaja 24,9 %:n osuudella. Kauppahinta on 472 miljoonaa euroa.

Metsä Groupin toteuttama kauppa vahvistaa konsernin tasetta. Omavaraisuusaste nousee yli 30 %:n, mutta sen vahvistamiseen on edelleen painetta. Investointiohjelmat on järkevintä rakentaa pääosin kannattavuuden antamien mahdollisuuksien rajoissa. Metsä Group järjesteli rahoitusasemansa viime keväänä 600 miljoonan euron luottosopimuksella vankalle pohjalle.

Munakunnalla kirkastuvaa

Muna-alalla tulevaisuus on alkanut kirkastua viime vuosien suuren epävarmuuden jälkeen. Häkkikiellon myötä tuotannosta luopui paljon pieniä tuottajia. Samalla tuotanto ja kulutus viimein tasapainottuivat, kulutus edelleen kasvoi ja viennissäkin edistytettiin. Jatkossa myös muna-alan kannattavuuteen vaikuttavat oleellisesti viljan ja rehun hintojen vaihtelut.

Markkinajohtaja Munakunta puolitti edellisvuoden tappion, mutta nettotulos jäi vielä reilu miljoona euroa miinukselle, -2,2 % liikevaihdosta. Samalla omavaraisuus laski 35 prosenttiin (-7 %-yks). Munakunta pystyi nostamaan tuottajien tilityshintaa viime vuonna n. 9 % ja korotukset ovat jatkuneet kuluvana vuonna.

Kotieläinjalostus keskittyy palvelujen hiomiseen

Kotieläinjalostusosuuskunta FABAlle viime vuosi merkitsi ensimmäistä rauhallista palvelujen kehittämisvuotta läpivietyjen suurten fuusioiden ja uudelleenjärjestelyjen jälkeen. Osuuskunta omistaa neljänneksen pohjoismaisesta nautojen jalostusyhtiöstä Viking Geneticsistä ja kotimaisten rotujen sianjalostus on myyty Snellmanille.

Faban talous on nyt hyvässä kunnossa, liikevaihto ja liikevoitto kasvoivat ja omavaraisuus oli 83 %. Sitä vastoin sianjalostaja Finnpig Oy:lle vuosi 2011 oli ongelmallinen, kun sikakriisi heijastui jalostustoimintaan.

Osuuskunta sopii puutarhatuotantoon

Osuuskuntamuoto sopii hyvin myös puutarha-alan tuottajien yhteistoimintamuodoksi, todistavat kaksi suurta ruotsinkielistä vihannesalan osuuskuntaa, Närpes Grönsaker ja Ålands Trädgårdshall Alg.

Suomessa toimii viisi vihannesosuuskuntaa, joilla on yhteensä 400 jäsentä. Niiden liikevaihdot nousivat yhteensä 55 miljoonaan euroon (+10 %). Ala on kuitenkin vaativa. Esimerkiksi energiasta maksettava hinta on kasvihuoneviljelyssä tällä hetkellä kuuma kysymys.

Mauno-Markus Karjalainen

SELITYS OSUUSMEIJEREIDEN TULOKSEN MITTAUSTAVASTA:

Todellisen **jäsenhyödyn** mittaamiseen erityisesti tuottajaosuustoiminnassa tarvitaan uusien kriteereiden ja mittaustapojen kehittämistä, koska perinteisen liiketoiminnan kriteerit soveltuvat siihen huonosti. Valio-ryhmässä tulosta mitataan nykyisin jäsenlähtöisesti käsitteillä **maitokate** ja **maitotuotto**, joita tässä artikkelissa on käytetty.

MAITOKATE = liikevaihto – muut kulut paitsi poistot ja jäsenomistajille maksettu maidon tuottajahinta ja osakaslainan korko. MAITOTUOTTO = maitokate – käyttöomaisuuden poistotarve / jäsenten toimittama maitomäärä.

LISÄTIETOJA: toimituspäällikkö Mauno-Markus Karjalainen, Osuustoiminta-lehti, 09 – 4767 5588, 040 – 778 1129,

mauno-markus.karjalainen@pellervo.fi, www.osuustoiminta.coop/ot

Muut Osuustoiminnan Vuosikirjan 2012 tiedotteet:

- **S-RYHMÄ SELVIN VOITTAJA (kuluttajaosuustoiminta)**
- **PALVELUOSUUSTOIMINNASSA OP-POHJOLA VAKAA YKKÖNEN (palvelu- ja pienosuustoiminta)**